

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בחוקותי תשפ"ב שנה שלישית גליון 139

בעניין ספק בירך אשר בחר או אשר נתן לפניו מה יברך לאחריה

יבואר דספק בירך ברכת המזון וחזור ויברך ואחר כך אמרו לו שכבר בירך בראשונה אינו צריך תשובה שברכתו ברכה גמורה

ולפ"ז נראה דאם היה לו ספק אם בירך ברכה"מ ויברך שוב מספק כדין ספק דאורייתא לחומרא, ואחר כך אמר לו אחד ששמע שבירך כבר ברכה"מ בתחילה, דאינו צריך לומר בשכמל"ו מיד כדי לתקן את ברכתו שהיתה לבטלה, משום דבאמת לא הוי ברכתו ברכה לבטלה, דכיון שהורו לו חכמים לברך מספק לא הוי ברכה לבטלה, וכן אינו צריך לשוב בתשובה על ברכה לבטלה שבירך שכן מאחר שחייבוהו חכמים לברך אינו ברכה לבטלה.

וא"כ הוא הדין בנדון דידן כיון דמשום ספיקא דרבנן חייב לברך את שניהם כדי שלא תתבטל תקנת חכמים לגמרי א"כ אינו ברכה לבטלה מאחר וצריך לברך שניהם.

ויש שהעירו דלכאורה אחר שבירך ברכה אחת נעשית ברכה שניה ספק דרבנן והיה צריך לומר שלא יברך אותה, דמעשה דיינין עלה משום ספיקא דרבנן לקולא ואינו מברך מספק, ואם יברך אותה הוי ספק ברכה לבטלה, וצ"ל דמאחר ובתחלה אם הוי אומרים ספיקא דרבנן לקולא לא היה מברך כלל להכי חייבוהו חכמים לברך את שני הברכות, דאי אפשר לחייבו אחת דהי מיניהו מפקת וכל אחת הרי היא ספק דרבנן ואי אפשר לומר לקולא בתרויהו, הילכך חייב בשניהם, וכמו שחייבוהו להסב בכל הכוסות הגם שאחר שהסב בשני כוסות ראשונות הרי בשני כוסות אחרונות הוא ספיקא דרבנן להקל מכל מקום אם נקל באחרונות נקל גם בראשונות וכיון שהוצרכנו לומר שבירך את שניהם תו יוכל לברך ברכה שניה גם אחר שבירך הראשונה ואינו חשוב ברכה לבטלה.

אולם בעיקר הוראה זו של החזו"א יש לדון טובא, דאפשר דהא דכ' הר"ן דמספק חייב בשניהם הוא רק לענין הסיבה דהוי ספק בעיקר התקנה ואם ניזיל לקולא מיעקרא תקנתא, אבל בספק שנודמן לאחד בשני ברכות אפשר שלא אמרו להחמיר בשניהם.

יבואר סברת המל"מ בדעת הר"ן שבעיירות הספיקות אין קורין גם ב"ד וגם בט"ו אלא סגי ב"ד

אמנם לכאן בדברי הר"ן במגילה מבואר דגם היכא דאין הספק בעיקר התקנה אמרי' הך סברא דלא מקילינן בספק דרבנן היכא דתתבטל המצוה לגמרי, דכ' וז"ל, ולענין עיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא הורו הגאונים שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה וקורין בהן ב"ד, ועוד שאפילו תאמר שהיא ספק שכול הו"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פוטרו בשניהם ובטל ממנו בודאי מקרא מגילה לפיכך קורא בראשון ופוטרו בשני ע"כ. והרי בעיירות המסופקות אין זה אלא ספק שאירע לאחר שתקינו מצות קריאת המגילה, ואינו ספק בעיקר התקנה, ואעפ"כ כ' הר"ן דלא אמרי' בזה ספק דרבנן לקולא משום דתתבטל המצוה לגמרי, וכמו שכ' הך סברא לענין הסיבה, ומבואר דלא ס"ל להר"ן לחלק בזה, ובכל ענין שתיעקר המצוה לגמרי לא אמרי' ספק דרבנן לקולא.

אולם הנה כבר עמדו האחרונים בסתירת דברי הר"ן, דלענין הסיבה כ' הר"ן דכיון דלית לן למיזל לקולא דאמאי נקל בתרי כסי קמאי מתרי כסי בתראי ואי נקל בתרויהו הא מיעקרא מצות הסיבה ולהכי חייב להסב ככולן, ולענין עיירות המסופקות כ' הר"ן דכיון שאי אפשר ליזיל לקולא דא"כ נבטל ממנו מצות מקרא מגילה לגמרי להכי קורא בראשון ולא בשני ואמאי לא נחייבו לקרוא בשניהם כמו דמחייבין ליה להסב בכל הכוסות. וז' המשנה למלך בפ"א מהל' מגילה ה"א דנראה דיש לחלק בין כשהספק הוא בתקנת חכמים דאז כדי שלא תיעקר תקנתם צריך לקיים בכל מאי דאפשר שתקנו כגון במצות הסיבה דאי אמרת דדוקא קמאי צריכי את"ל דתקנת חכמים היתה בכסי בתראי נמצא שנתבטלה תקנת חכמים מכל וכל וכן איפכא, אבל גבי מגילה דתקנת חכמים במקומה עומדת אלא דיש קצת עיירות דמסופקות באיזה יום יקראו נהי דלא מהני טעמא דספק של דבריהם לפוטרו מכל וכל מ"מ היכא דקרא ב"ד מהני טעמא דספק של דבריהם לפוטרו מקריאה בט"ו עכ"ד.

בגליון שעבר כבר נדון בנדון זה אלא שהזרנו על הדברים מפני דברים רבים שנתחדשו בה.

נשאלתי במי שבירך ברכה על התורה כשעלה לתורה ואחר הקריאה אמר לו אחד המתפללים שבירך לפניו אשר נתן וצריך לברך לאחריה אשר בחר בנו, והגבאי אמר ששמע שבירך כדין אשר בחר בנו לפניו וא"כ צריך לברך לאחריה אשר נתן וכעת מסופק מה לברך מה יעשה.

והנה אם טעה ויברך בתחילה אשר נתן מברך לאחריה אשר בחר כמבואר במ"ב סימן קל"ט ס"ק ט"ו וז"ל אם טעה בברכת התורה ופתח אשר נתן לנו במקום אשר בחר בו נזכר קודם שאמר השם מהחתימה [דהיינו נותן התורה] יתחיל מאשר בחר בנו ואם כבר אמר בא"י אף שעדיין לא אמר נותן התורה יסיים אותה הברכה ולאחר הקריאה יאמר אשר בחר בנו [דה"ח]. עוד כתב שם אם אמר ברכה הראשונה כראוי ובברכה השניה טעה והתחיל אשר בחר בנו אם נזכר טרם אמרו בא"י נותן התורה יתחיל מאשר נתן לנו אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר בא"י נותן התורה יתחיל עוד הפעם מתחלת הברכה ואם נזכר לאחר בא"י קודם נותן התורה יאמר מיד אמ"ה אשר נתן לנו וכו' עכ"ל.

ומבואר דאם בירך לפניו ולאחריה אותו ברכה צריך לברך שנית הברכה שלא בירך לפניו וא"כ בנדון דידן לא יוכל לברך כלל שהרי ספק מה צריך לברך ואינו יוצא אלא בברכה שצריך לברך, וא"כ לא יוכל לברך כלל.

ונראה פשוט שיכול לברך ברכת אשר בחר בנו מכל העמים ולכלול בתוכה וחיי עולם נטע בתוכינו, וממנו"פ יצא יד"ח, ואינו הפסק שהרי הכל מעניין הברכה, ושפיר יוצא בזה לכלי עלמא.

ויש להביא לזה ראיה קצת מדברי הדה"ח שהובא במ"ב סימן קלט ס"ק טו וז"ל עוד כתב שם אם אמר ברכה הראשונה כראוי ובברכה השניה טעה והתחיל אשר בחר בנו אם נזכר טרם אמרו בא"י נותן התורה יתחיל מאשר נתן לנו עכ"ל, ומבואר שאחר שאמר אשר בחר הרי הוא אומר ומשלים אשר נתן לנו תורת אמת ונמצא שבירך שניהם בברכה אחת ועולה לו לברכה והכי נמי יעשה כן לכתחלה, אמנם אינו ראיה גמורה דאפשר דבדיעבד עבדינן כן אבל לכתחלה לא אמרינן לעשות כן ועכ"פ חיינן מהכא דכשכולל שניהם יוצא בו יד"ח

יבואר בנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים אם יברך את שניהם בירך ברכה אחת לשניהם

והנה שמעתי שדודי הגאון הגדול ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל שאל למרן החזו"א זצ"ל באחד שנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים ואחד מהם בוודאי לא בירך, ובמושכל ראשון היה נראה שאינו מברך שני הברכות מספק, דספק ברכות להקל, והחזו"א אמר לברך שניהם, שהרי כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים דאע"פ שנחלקו בגמ' באיזה כוסות מסיבין אם בב' כוסות ראשונות או באחרונות אמרו בגמ' השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו צריכי הסיבה ולא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, משום דאי אמרינן ספיקא דרבנן לקולא מיעקרא תקנתא דרבנן לגמרי, וא"כ הכי נמי יברך שניהם שאם נאמר ספק דרבנן לקולא לא יברך שניהם.

שוב הראוני בספר אגן הסהר חלק ג' אות ק"ע שהאריך הרבה בהוראה זו וכתב בשם ספר דרש וחקר שהגאון הגדול ר' חיים גרינימן זצ"ל לא הסכים שידיפסו הוראה זו בספר דינים והנהגות שהיה לו הרבה השגות על הוראה זו.

ואע"פ שאם הוא מברך שני הברכות הרי הוא מברך בוודאי ברכה אחת לבטלה, נראה לומר על פי מ"ש הרעק"א סימן כ"ה ליישב קושיית התוס' בר"ה שהקשו אמאי בספק אמר אמת ויצא חוזר ומברך אי הוי מדארייתא הרי הוי ספק ברכה לבטלה וכתבו התוס' דאיסור ברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן והוי ספיקא דרבנן לקולא והקשה הרעק"א דלהרמב"ם דס"ל דברכה לבטלה הוא איסור דאורייתא ואפי' הכי בספק בירך ברכה"מ חוזר ומברך והרי הוי ספק ברכה לבטלה, וכתב ליישב בזה דכל היכא דחייב לברך מספק אינו ברכה לבטלה ולהכי בספק בירך ברכה"מ כיון דהוי ספק דאורייתא דאולי' לחומרא הרי הוא מחוייב לברך, ולהכי לא הוי ברכה לבטלה בתורת ודאי.

וא"כ לפי בנידון של החזו"א שנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים הרי ספק זה דומה לעיירות המסופקות דאפילו אם נימא בה ספק דרבנן לקולא לא תיתבטל התקנה מכל וכל אלא רק במאורע זה שנודמן לפנינו תיבטל המצוה ובוזה הרי ס"ל להר"ן כפי שביאר המשנה למלך דבריו דלא מחמירין לגמרי אלא רק באחת מהן, וא"כ ה"נ לא הו"ל להחמיר לברך את שתי הברכות כי אם אחת מהן, ולכא"ל היה צריך להעדיף לברך ברכת פוקח עורים דכמו דכ"הר"ן דבעיירות המסופקות הרי הוא קורא ביום הראשון בלבד וביאר המשנה למלך שם דהטעם בזה הוא וז"ל **משום דכיון דע"פ צריך לקרות יום אחד או ב"ד או כט"ו צריך לקרות ב"ד דתיכף שבאה המצוה לידו צריך שיקיימנה**, עכ"ל, א"כ ה"נ נימא שיברך ברכת פוקח עורים שהיא הברכה הראשונה שעומדת לפניו, אך מיסתבר לומר דחשיב שב' הברכות עומדות לפניו בשוה, ויכול לברך איזה שירצה.

יבואר סברת הקהלות יעקב והאבי עזרי דהיכא שבאו ב' הספיקות כאחד צריך לעשות את שניהם

ויעניי עוד בקהלות יעקב ברכות ס' א' אות ה' ובאבי עזרי בהל' מגילה שתיירצו קושיית המשנה למלך בסתירת דברי הר"ן, דסברת הר"ן לענין מצות הסיבה היא משום דרמיה לב' שבילי שבבאו לשאול בב"א דלא אזלינן לקולא, וה"נ בתחילת התקדש ליל חג הפסח רמיה עליו כל מצוות הלילה וכשנסתפק על תרי כסי קמאי כבר ישנו להספק גם על תרי כסי בתראי ולהכי מחמיר בשניהם, אבל בעיירות המסופקות שהספק הוא על שני ימים נפרדים, דביום י"ד אין עליו עכשיו לדון איזמא דט"ו, לא הוי כמו באו בב"א, ובוזה מודה הר"ן דאע"פ שאין להקל בשניהם מ"מ יכול הוא להקל בצד אחד ולהחמיר רק צד ה'. ולכא"ל לדבריהם בנידון של החזו"א שנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים הרי חלו עליו ב' הספיקות כאחת, דבתחילת היום נתחייב בב' הברכות בשוה, והרי זה דומה לספיקא דהסיבה דרמיה עליה ב' הספיקות כאחת, ושפיר הורה החזו"א דצריך לברך את שתי הברכות.

יבואר דבנסתפק בב' ברכות אינו דומה לספק בהסיבה דאין ברכה אחת שייכי לחברתה

אמנם יש לעיין אמאי נימא בספק ברכות השחר שיברך שניהם, בשלמא בספק הסיבה שהספק הוא בכל הד' כוסות באיזה מהם צריך הסיבה להכי מחמירין בתרויהו דאי נימא ספיקא דרבנן לקולא לא יקיים המצוות הסיבה, וכן בקריאת המגילה שחייב לקרוא המגילה באחד הימים אי נימא ספיקא דרבנן לקולא לא יקיים מצוותו כלל, ולהכי מחמירין בהו, אבל כשנסתפק בשני ברכות ואינו יודע איזה מהם בירך אין שני הספיקות מישך שייכי להדדי שהרי כל אחד הוא ספק לעצמו ובכל אחד אמרין ביה ספיקא דרבנן לקולא, ולמה נצרפם יחד לומר שאם נימא ספיקא דרבנן לקולא לא יברך אחת מהם. **ואפשר** דאיירי דסיבת הספק אם בירך מלביש ערומים היה משום דנסתפק אם בירך פוקח עורים במקומו ולהכי חשיב חד ספק, ומ"מ עדיין צ"ע דלא דמי לדברי הר"ן שכולהו חד ספיקא וניהו וצ"ע.

אבל יש לעיין אמאי לא אמר מרן החזו"א לברך ברכה אחת ויכלול את שניהם ויברך פוקח עורים ומלביש ערומים בברכה אחת, ויצא יד"ח אחד מהם, וחזוין דלא ניהא ליה למעבד הכי שלא רצה לשנות נוסח הברכה בספק ולכלול מספק מה שאינו מנוסח הברכה וצ"ע.

אכן נראה דבנדון דידן לא דמי להתם, דהתם כולל בברכתו מה שאינו שייך להברכה כלל אלא שאינו הפסק בברכה כיון שכל שבח שאומר בברכה אינו הפסק כמש"כ הרשב"א בתשובה ל"ה, לעניין אמר הקל הקדוש המלך הקדוש שהכל מן הברכה והיא ברכה שהוסף בה שבח גם של הקל הקדוש ויצא יד"ח, אבל בברכת התורה הכל הוא שבחה של תורה ולכן יכול להוסיף בשבח התורה לכתחלה שאינו הפסק כלל.

יבואר דאין חותמין בשתיים להכי אינו חותם מספק בשניהם

ובני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א אמר בזה דאפשר שטעמו של החזו"א הוא משום שהרי קי"ל אין חותמין בשתיים כמבואר בברכות דף מ"ד, וא"כ להכי לא אמר החזו"א שיכלול בברכה אחת גם פוקח עורים וגם מלביש ערומים דאין כוללין בברכה קצרה שני דברים, וא"כ לפי"ז בברכה ארוכה שפיר יכול לכלול בתוכה עוד ענינים, וידוע שמרן הגר"ז זצ"ל היה אומר בברכת הבית צוה צוה שהרי יש אומרים צוה בצירי ויש אומרים צוה בחזקת ומרן הגר"ז היה אומר שניהם, והיינו דבתוך ברכה ארוכה אין חסרון להזכיר עוד שבח מענין הברכה וצ"ע.

והנה בשו"ע ס' רכ"ח כ' שעל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים מברך עושה הים הגדול, אבל במ"ב שם בסק"ב הביא שהרבה אחרונים חולקים על השו"ע וס' דדוקא על ים אוקיינוס שהוא הים הגדול שבכל הימים שמקיף

את כל העולם עליו קבעו ברכה בפני עצמו מפני גדלו, אבל על ים שעוברין בו לא"י לא נקרא לענין זה ים הגדול ומברכין עליו כמו על שאר ימים. ולכא"ל היה מקום לדון דמספק יכלול בברכה אחת את שניהם ויברך עושה מעשה בראשית ועושה את הים הגדול, אך לפמשינ"ת דהטעם שלא הורה כן החזו"א לענין ברכת פוקח עורים ומלביש ערומים הוא משום דאין חותמין בשתיים, א"כ ה"נ כיון דהוי ברכה קצרה אין חותמין בזה בשתיים.

ושמעתי שהגאון ר' רפאל ריכמן שליט"א מברך את שניהם [עושה מעשה בראשית ועושה את הים הגדול] ומתנה שמה שאין צריך לברך אינו מן הברכה, ומסתמא הוא מהאי טעמא שאין חותמין בשתיים, ולהכי מתנה שמה שאינו צריך לברך אינו רוצה לכולל בברכה, והיינו טעמא, דהוא מברך עושה מעשה בראשית ואם צריך לברך שעושה הים הגדול הרי יכול לתקן תכ"ד את ברכתו ולומר שעושה הים הגדול, וא"כ נמצא שאינו מברך שניהם אלא מברך אחד מהם, ואינו חשוב חתימה בשתיים.

אבל לפי"ז קשה למה הורה החזו"א שיברך את שניהם [פוקח עורים ומלביש ערומים] הרי יכול להתנות כנ"ל, דאם חייב לברך רק ברכת פוקח עורים אין כוונתו לכלול בברכתו גם מלביש ערומים, ואם חייב לברך ברכת מלביש ערומים הרי שהוא חוזר בתוכו ד"ד ממה שאמר פוקח עורים ואינו מברך אלא מלביש ערומים וצ"ע.

ובהגדה של פסח מבית לוי הובא שמרן הגר"ח זצ"ל היה חותם בברכת הלל של ליל פסח שחתם גם בברכת ישתבח וגם ביהללך וז"ל שם מרן הגר"ח לא היה אומר יהללך אחר הלל, ולאחר נשמת כל חי היה אומר ישתבח ומסיים בנוסח הזה בא"י מלך מהולל בתשבחות אל ההודאות אדון הנפלאות הבוחר בשירי וזמרה וכו' כדי לצאת בזה שני השיטות שהובאו בפוסקים, שיטה אחת שצריך לסיים כמו בהלל יהללך שבו חותמים מלך מהולל בתשבחות, ושיטה אחרת שצריך לסיים כמו בפסוקי דזמרה ישתבח שבו חותמים אל ההודאות אדון הנפלאות, עכ"ל, ומבואר שהיה חותם מספק בחתימת ב' ברכות, אבל כל זה אינו אלא שתרויהו מענינא דהלל, אבל בשני ברכות שאינם שהתלה מישך שייכי להדדי אפשר שלא היה חותם בשתיים.

יבואר דאפשר כוונת מרן החזו"א למה שכתב רבינו יונה שהמתחיל במצוה דרבנן צריך לגומרה גם מספק ולא אמרין ספיקא דרבנן לקולא

ובני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א רצה לומר דכוונת החזו"א דלרבינו יונה ברכות פרק שני דף ט' ע"א מדפי הר"ח בהא דאמר שמואל שקרא ק"ש ונסתפק באיזה מקום הוא עומד יחזור לראש הפרק, והקשה שם וז"ל ויש להקשות לשמואל דאמר בפ' מי שמתו (דף כא) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא ק"ש אינו חוזר וקורא ק"ש דק"ש דרבנן היכי אמרין הכא שחוזר לראש הפרק י"ל שאינו דומה זה לזה דבשלא קרא כלל אינו חוזר וקורא דק"ש דרבנן אבל כשהתחיל לקרוא אפילו שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל, עכ"ל, ומבואר דאע"ג דאמרין ספיקא דרבנן לקולא היכי שהתחיל במצוה דרבנן ונסתפק אם גמרו חזרו לקיים המצוה בוודאי, והכי נמי כיון שהתחיל בברכת השחר ונסתפק אם בירך כולם יחזור ויברך, אמנם הוא חידוש לומר כן שכל ברכות השחר חדא מצוה היא וצ"ע.

יבואר דבתוספת שבח בברכת התורה יכול להוסיף לכתחלה מספק

אך זה נראה פשוט דהיכא שרוצה לאכול פרי העץ ופרי האדמה וספק לו אם צריך לברך על העץ לא יוכל לברך על האדמה ולכלול על העץ בברכתו ויצא שניהם, כיון שכל מין צריך ברכה לעצמו ואינו יכול לברך ברכה אחת לכל המינים ולצאת בהם יד"ח, ולא אמרין הכי שיכלול ב' הברכות בברכה אחת אלא במקום שודאי בירך כבר ברכה אחת רק שמסתפק אם צריך ברכה זו או ברכה זו, דאז יכול לכלול את שניהם בברכה אחת ויצא ידי כולם אבל במקום שאפשר שחייב ב' ברכות אינו יכול לכוללם בברכה אחת וכמו שאמרו בגמ' סוכה דף מו עמוד א' ת"ר היו לפנינו מצות הרבה ואמר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות. ר' יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת מדרכיב ברוך ה' יום יום כל יום ויום תן לו מעין ברכתיו וכן בכל הודאה צריך לתת שבח לעצמו ואי אפשר לכלול שניהם בברכה אחת וצ"ע.

שוב הראוני בספר יד אליהו פסקים סימן י"א שצידד שיכול לברך על הציצית ועל התפילין ברכה אחת ולכלול את שניהם כאחת והעיר שם מהא דלא יחתום בשתיים יעו"ש היטב וצ"ע.

ובאמת מצאנו באיזה ברכות שכללו כמה מצוות כאחת כמו בהפרשת תרומות ומעשרות מברכין ברכה אחת לכולם וכן בברכת תפילין מברכין ברכה אחת לתפילין של יד ולתפילין של ראש אע"פ שהם ב' מצוות שאין מעכבות זה את זה, ונראה פשוט דכל שהם מצוות שהם עניין אחד להכי כוללין שניהם בברכה אחת אבל כל הברכות צריך כל אחד ברכה לעצמו.

בעניין אין מעבירין על המצוות במקום שאין הדבר חפצא דמצוה

ונראה דכיון דנשאלת ידיים אינו מצוה אלא להכשיר ידיו לאכילה וכבר כתב הרמב"ן בספר המצוות שהאדם שנטול ידיו מאה פעמים ביום והאדם שלא אכל פת ולא

נשאלתי אם כשנטול ידיו לסעודה צריך ליטול בברז המים הקרוב אליו משום אין מעבירין על המצוות.

נמל ידיו שזין הם שלא אכלו פת בלא נטילת ידיים וא"כ אפשר דבזה לא שייך הא דאין מעבירין על המצוות.

אמנם נטילת ידיים לתפלה שהוא כנוטל ידיו מן הכיור ומכשיר עצמו לתפלה אפשר דהוא מצוה שראוי שלא להעביר עליו.

אמנם אפשר דהברו אינו חפצא דמצוה אלא הכשר מצוה שבו אפשר לקיים המצוה ולא מצאנו אין מעבירין על המצוות אלא בתפילין וציצית ובתפילין של יד לתפילין של ראש אבל בדבר שאתו עושין מצוה אבל הוא עצמו אינו המצוה אפשר דלא נאמר בו אין דינא דאין מעבירין על המצוות.

בעניין תשמישי מצוה שאין לזורקן דרך בזיון באיזה תשמישי מצוה אמרינן כן

ושמעתני מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שאמר שהמצוה בנרות הוא האור שיוצא מן הפתילה אבל הפתילה אין היא עצמה המצוה, ולהכי אין להקדיש שלא לזורקן דרך בזיון.

וכן לענין הבשמים כיון שאין הבשמים עצמם המצוה אלא הריח שיוצא מהם והריחו בו נמצא שהבשמים הנשארים הוא כמו המצה שנשארה מן המצה שיצא בו יד"ח שאין איסור לזורקו, ויעו"י בכף החיים סי' רצ"ז סק"א שהביא בשם הבן איש חי שלא יזרוק שיירי פתילות ובשמים דרך בזיון יעו"ש.

בעניין להסמיך ברכת אשר יצר לעשיית צרכיו ולהסמיך נטילת ידיים לעשיית צרכיו כדי שלא להשהות הרוח רעה

אבל בוודאי הכי נמי דיש להזהר שלא להשהות ברכת אשר יצר אחר שנתחייב בה שהיא בוודאי גם שומרת את האדם מכל רע.

והעירני ידידי ש"ב הגאון ר' משה מייט שליט"א שמדברי השואל של המהרש"ל בתשובה סימן צ"ז נראה שיש לברך ברכת אשר יצר מיד שכתב וז"ל מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה בורא נפשות רבות ושבת והלך להטיל מים וזכר קודם שבא לברך על הקטנים אשר יצר איזה מהן קודם אם נאמר ברכת נפשות רבות קודם שהרי זמנה קודם או נימא מאחר שלא בירך נפשות רבות בזמנה א"כ **מוטב לברך אשר יצר בזמנה ואח"כ לברך ברכת נפשות רבות**, עכ"ל, ונראה חוותנו כמה שכתב שאשר יצר הוא מצוה בזמנה דהיינו טעמא משום שעתה נתחייב בה וצריך לברכה מיד, אבל ברכת בורא נפשות כבר איהרה ולכן אינו חשוב עוד בשעתה ויכול לאחרה וצ"ע.

בעניין אם יכול לזכות באתרוג מן המחובר בשביעית בעל השדה ומי שאינו בעל השדה

יבואר פלוגתת האחרונים בזכירת קרקע מדין חצר וסתירה בדברי התוס' בזה

והנה בנידון האם קרקע נקנית בחצר נחלקו בזה האחרונים, הנתה"מ (סימן רמ"א סק"ג) כתב דא"א לקנות קרקע בחצר, אך באור שמוח (פ"א מגירושין) כתב דמהני, והוכיח דבריו ממש"כ התוס' בב"ק דף י"ב ע"א (ד"ה מוכר) דאם החצר משתמרת אפשר לקנות בתוכה עבדים, ואע"פ דעבדים הוקשו לקרקעות, הרי מבואר דס"ל להתוס' דשייך לקנות בחצר קרקע, אך אפשר לדחות דאולי עבדים שאני דאע"פ שהוקשו לקרקעות מ"מ לענין קניין חצר היינו טעמא שקרקע אינה נקנית בחצר משום שאינה מטלטלת אבל עבדים דמטלטלין נקנין בחצר, אכן בתוס' בב"ב דף פ"ז ע"א (ד"ה לך) כתבו בהא דאמרו לך ויפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה ופירשו התוס' כלומר החזק בקרקע ע"י יפוי דהוי כעין נעל וגדר כל שהוא ותהא שאולה לך לחיות **כחצר** לענין זה שתקנה מה שעליה. ומיירי התם שקנה את הפירות שמחוברים בקרקע כמבואר בסוגיא שם, הרי מבואר להדיא מדבריהם דאפשר לקנות קרקע בקניין חצר. **אך** מאידך גיסא בגיטין דף כ"ב ע"א (ד"ה עציץ) כתבו התוס' לענין עציץ נקוב שיש בו זרעים והזרעים של אחד ועציץ של אחר דאם רוצה בעל העציץ לקנות את הזרעים מן השני יכול לזכות בהם רק בחזקה ולא בחצר, אע"פ שהזרעים מונחים בעציצו וכליו של אדם קונה לו כחצירו לא קנה את הזרעים אלא בחזקה, הרי מבואר דס"ל דלא שייך לקנות בחצר קרקע, ולכא"פ סתרו משנתם בזה.

והי' מקום ליישב דההיא דב"ב שיכול לקנות פירות המחוברים בחצר היינו בעומדים ליתלש דכמטלטלין דמו אבל במחובר שדינו כקרקע אינו נקנה בחצר, אמנם נחלקו בזה הראשונים יעוין בחו"מ סימן צ"ה ובש"ך שם ס"ק ט' אם העומד ליתלש דינו כקרקע, ויעוין באבני נזר חו"מ סימן ט' שכתב ליישב התוס' בב"ב דאייירי בפירות העומדים ליתלש יעו"ש.

יישוב האחרונים בדברי התוס' דקנין חצר לא מהני אלא כשהדבר הנקנה נמצא בחצר ולא שהחצר מקיפו

ובחזו"א (אהע"ז סי' קמ"ז) ובאו"ש פ"א מגירושין ה"ו כתבו שאין ראיה מדברי התוס' בגיטין שהקרקע אינה נקנית בחצר משום דהזרעים אינם יכולים ליקנות

נשאלתי אם מותר לזרוק שיירי פתילות לאשפה דרך בזיון אם אינו כתשמישי מצוה שאינן נזרקין דרך בזיון כמב' ברמ"א ס' כא סעי' א' שכתב לענין ציצית וז"ל וי"א דאף לאחר שנפסקו, אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזורקן במקום מנונה, אלא שאין צריכין גזירה (כל בו הלכות שבת). ויש מודקדקין לגונן, והמחמיר ומדקדק במצוות תע"ב, עכ"ל. **וכן** יש להסתפק בבשמים שהשתמשו להבדלה אם זורקין אותן דרך בזיון שהרי נעשה בהם מצוות ברכת הבשמים במוצ"ש.

בגליון הקודם נכתב דלאחרונה נודע שאחד היה בסכנת מיתה על ידי מחבלים וניצל בדרך פלא, ואמר ששמע מהאדמו"ר מביאלה זצ"ל שמי שנוטל ידיו מיד אחר יציאתו מבית הכסא ומברך תיכף אשר יצר ניצל ממיתה על ידי גוים, והוא היה נוהר בזה מאוד והוא פלא.

והעירני הבה"ח אפרים רפמן נ"י ששמע מבעל המעשה שהמקור לענין זה הוא בהסכמה שנתן הגה"צ ר' אלחנן הלפרין זצ"ל מלונדון על הספר של האדמו"ר מביאלה שמקובל אצלו מחכמי ירושלים שכל הנוהר בכל מה שאמרו ליטול ידיו גם בדברים שאמרו ליטול ידיו משום נקיות שלא להשהות הנטילה והוא בדוק ומונוס להנצל מיד הישמעאלים ולא אמר לברך לברך ברכת אשר יצר מיד אלא שהנטילה המברחת ממנו רוח רעה תהא מיד ובסמוך כדי שלא להשהות רוח רעה עליו, **וכן העירני ידידי הרב ר' חיים מליץ שליט"א**.

יב' האם מחויב להפקיר פירות שביעית מה שמותר לו לזכות בו אח"כ מן ההפקר

כתב בקרא והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך, וכן כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, דהיינו שפירות שביעית נתנו לכל והפקר הם, ונחלקו האחרונים אם הוא אפקעתא דמלכא או שצריך להפקירם ובלא"ה אינו הפקר, ויש להסתפק האם אחרי דמצווה להפקיר כל שדותיו כמבואר בקרא הג"ל האם בפירות שיכול ליקח לעצמו מן ההפקר כמש"כ הרמב"ם (פ"ד מוח"ל שמו"י הכ"ד) ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר חמש כדי שמן חמשה עשר כדי יין ואם הביא יתר מזה מותר' גם כן מהחייב להפקירם דאיכא אפקעתא דמלכא על כל הפירות, או"ד דאפוכי מטרתא למ"ל ומאחר שאח"כ יוכל לזכות באותו השיעור אינו מחויב להפקירו ולא יהי' הפקעה עליהם.

ומסתבר שמחויב להפקיר, שזה מצוות התורה שלא ינהג בפירותיו מנהג בעלים, ושוב יכול לזכות בפירותיו ככל ישראל, ולא שייך לומר בזה אפוכי מטרתא למה לי דרצון התורה הוא שהאדם ידע שאין הפירות שלו ואינו בעלים עליהם כלל, ובכל פירותיו צריך לנהוג כן, אלא שיכול אח"כ לזכות בהם ככל ישראל.

יבואר האם יכול לזכות בפירות שביעית המחוברים מדין חצר או יד

אך יש לעיין האם אחרי שהפקיר יוכל לזכות בעוד הפירות מחוברים, והיינו דהבעלים יכולים לזכות ע"י קניין חצר כשהוא עומד בצד שדהו, ובכל אדם ג"כ אפשר שיוכל לזכות בעוד הפירות מחוברים ע"י קנין יד שייח ידו על הפרי המחובר ויקנהו בקניין יד.

ונפק"מ לענין קניית אתרוג המחובר שאין רוצה לתלשו מיד משום שרוצה שיגדל עוד עד חג הסוכות ויהא נאה יותר אבל רוצה לשמרו לעצמו אם יכול לזכות בו בעודו על האילן.

וי"ל ד' בזה בתרתי, חדא האם הקרקע נקנית בחצר שהרי הפירות המחוברים לקרקע הם כקרקע, ועוד האם יכול לקנות בקנין יד דבר מחובר.

^א ויש מקום לומר דהזרעים אין נקנים לבעל העציץ על פי מש"כ הש"ך סימן ר"ב דמה שנמצא בחצר קודם קניית החצר אינו נקנה בחצר, וכ"כ בשאלת דוד אהע"ז סימן כ"א, אבל הקצה"ח בס' קצ"ח הוכיח מכמה דוכתי שאינו כן, ויעוין בחזון איש ב"ק סימן ג' אות י"ד שפירש חוות

בחדר בזה שמונחים בעציץ, משום דלא חשיב שהזרעים נמצאים בחצר כיון שהזרעים מחוברים לקרקע וחשיבי כחלק מן הקרקע ואינם חשובים כנמצאים בתוך העציץ כלל, ובאו"ש כתב שם וז"ל והא דאמר בסוגיא כאן (גיטין כב, א) מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים, ולא קנה הזרעים מתורת חצר, כיון שהזרעים יונקים מן הקרקע לא הוי העציץ חצר של הזרעים, ומיחשב כאילו מונח מטלית ע"ג זרעים וזרעים, האם הוי חצר של הזרעים, ופשוט, עכ"ל, ומבואר דס"ל שכל שהוא מחובר גם אם יניח ידו עליו לא יאה חשוב כנמצא בידי אלא הרי הוא מחובר לקרקע ואינו אלא כנוגע בו ולהכי אינו קונה בקנין יד משא"כ בההיא דבב"ב שקונה בקרקע את הפירות הגדלים עליה דהתם הפירות מונחים על החצר ושפיר חשיבי כמונחים בחצר.

ודמי למצוות לולב שמצוותה בלקיחה כמו שאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, ואם יטול לולב מחובר לארץ וינענע בו הרבה לא יועיל מידי דאיתו נחשב לנטל לולב דכל זמן שהלולב מחובר לקרקע אינו חשוב כמונח בידו ולא חשיב שלקחו, והוא מוכרח ממש"כ הנמוקי יוסף בב"מ פ"א אלו מצאיות דף ל' דקצירת לולב חשיב כמכשירי מצוה, וא"כ לר"א דמכשירי מצוה דוחים את השבת יהי' מותר לקצור לולב בשבת לקיים את המצוה, ומוכרח דא"ל לקיים מצוות נטילת לולב בלולב מחובר לקרקע [דאל"ה לא היה מחובר במשירי מצוה], והיינו טעמא משום דאיתו חשיב שלקחו בידו אלא שנוגע בו דהמחבר חשוב כמונח בקרקע שמחבר לו.

ונמצא דלפ"ז יהי' חילוק לענין זכית הפירות המחברים בין הבעלים לאחרים, הבעלים יוכלו לזכות במחבר מדין חצר כיון דהקרקע שלהם, אבל אחר הרוצה לזכות מדין יד לא יוכל לזכות בו בקנין יד כיון דאין הפרי בתוך ידו אלא ידו עוטפת לפרי.

יבואר האם מהני לזכות בפירות שביעית ע"י חזקה

אבל ברש"י ב"ר דף ט' ע"א כתב לחדש שיכול לזכות בפירות שביעית המחברים גם בלא קנין חצר ויד, דהנה יש זכות לכל אדם ליכנס לקרקע חבירו לצורך לקיטת פירות שביעית כמבואר בנדרים דף מ"ב דמודר הנאה יכול ליכנס לתוך קרקע חבירו

ליטול פירות שביעית מדינא אלא שיש גזירה שמה יהא בעמידה ולהכי אסור אבל מדינא שרי, והיינו משום דרחמנא אפקריה לשדה עצמה לצורך לקיטת פירות, וא"כ יוכל ליכנס ולעשות חזקה בקרקע חבירו כדי לקנות לפירות המחברים לה בקנין חזקה שעושה בקרקע, ואע"פ שלא ניתן לו הקרקע אלא ליכנס בתוכה כדי ליטול הפירות ס"ל להרש"י שגם ניתן לו כדי שיוכל לזכות בפירות שביעית שבתוכה ויש לו זכות בקרקע לקנות בחזקה את הפירות.

יבואר האם אחרי שזכה בפירות שביעית מחוברים אי צריך להפקירם שוב או לא

אמנם נחלקו האחרונים אם יכול לזכות בפירות שביעית בעודם מחוברים משום שכל שעדיין מחוברים הם צריך שוב להפקירם, דהחז"א בשביעית סימן י' נטט בפשיטות שמי שזכה בפירות במחבר הרי הוא מתחייב להפקירם דכל פירות מחוברים בשביעית חייבים להפקירם ואי אפשר לזכות בפירות שביעית אלא בפירות תלושים או שתלשם מן האילן וזכה בהם, אמנם בסוגיא דבב"מ דף ק"ח ע"א משמע דבהבטה בהפקר מהני לקנות במחבר בפירות שביעית, ויעוין בחז"א שם שדחך ליישב סוגיא דהתם דהכל מתיאשים מהשעורים שעומדים להקרב העומר ולהכי אינו חייב להפקירם כשזכה בהם ע"ש.

אמנם הרש"י ס"ל שיוכלים לזכות מן ההפקר במחבר ותו אינו חייב להפקירו, ובאמת מסבירא נראה שיוכל לזכות בו משום שהרי נתנו לו רשות לזכות בחמש כדי יין וחמש עשרה כדי שמן ולמה לא יוכל לזכות בהם במחבר אחר שהפקירם לכל ויד הכל היה שוה בו למה לא יוכל לזכות בו לעצמו, ויעוין במעדני ארץ שביעית סי' ה' אות ו' ז' ח' שהאריך הרבה בזה.

ונמצא שאם רוצה לזכות באתרונו המחבר לאילן בשביעית לכאורה בקנין יד לא יוכל לזכות בו כמש"כ החז"א והאור שמה, אלא דאכתי יכול לקנותו בקנין חזקה בקרקע כדי לקנות הפירות כדעת הרש"י, אבל אכתי תליא בפלוגתא דהרש"י והחז"א אם הוזכה במחבר חייב להפקירו וא"כ לא יוכל לזכות לעצמו וצ"ע למעשה.

שיחה מהגאון הגדול רבי משה פנחס הכהן קופשיץ זצוק"ל שנמסרה בישיבת בית מדרש שליון ובישיבת בית הלל בימי הספירה תשס"ג

בענין ההכנה לקבלת התורה

הנסיין חזק בספיקות כגון כאשר קמים בבוקר ונדמה שעדיין עייפים קצת ומסתפקים אם להישאר לישון או לקום, או כאשר מסתפקים אם לישב ללמוד או לעשות דברים אחרים, או מגיע היצירה ופושט את הספיקות שימשך לישון ולא ילך ללמוד, והיינו דרך כאשר יש "פתח" יש לו היכן להיכנס אבל אם אין פתח אין יכול היצירה להיכנס.

ועפ"י דברי ה'דובנער מגיד' יש לבאר בהא דמבואר בהפסקים של עין הדעת, דכאשר בא הנפש להחטיא את הוה אמרה לו מפרי עין הגן נאכל, ומפרי העין אשר בתוך הגן אמר אלוקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותו. ובספרדנין כ"ט דרשנין מהכא דכל המוסף גורע שדחף הנפש את הוה על העין ונגעה בו ואמר לה כשם שלא מתה בנגיעה כך לא תמות באכילה. וצ"ע דאין שייך לשון גורע אלא במקום חלק מהדבר כגון הגורע פרשה מתפילין או שאר מצוות, משא"כ כהוה שכיין שהוסיפה נתבטל כל ציווי הקב"ה והול"ל כל המוסף מבטל. והביאור הוא דהא דאמרין גורע לא קאי אעיקר הצווי, אלא על מה שאמר הקב"ה "מות תמותו" והיא אמרה "פן תמותו", וכיון שהוסיפה נכנסה אלה תמות, פשט היצירה"ר הספק ואמר "לא מות תמותו", דלא תמות באכילה כמו שלא מתה בנגיעה, והוא משום שאין היצירה"ר שולט אלא כשיש ספיקות.

בקהלת (פ"ט פ"ד) כתב עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים, ומצא בה איש מסכן ורובם ומילט הוא את העיר בחכמתו ואמר לא זכר את האיש המסכן הזה, ובנדרים (דל"ב ב') אמרין, עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצירה"ר, ובנה עליה מצודים וחרמים אלו עונות, ומצא בה איש מסכן ורובם זה יצ"ט ומילט הוא את העיר בחכמתו זה תשובה ומעש"ט, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא בשבעת יצירה"ר לית דמודר ליה לצי"ט, ושמעתי מהגרי"ש שברורן צ"ל שחקש דמה שייך למלט את העיר בחכמה אחרי שהמלך הגדול האויב בנה מסביבה מצודות ומגדלים, ואיך בחכמה אפשר להלחם נגד מגדלים, ובאר דהמסכן ורובם מראה שכל המגדלים הם דמיונות, וזה כל מה שעושה לנו היצירה"ר שמדמה לנו שאם נקום להתפלל ונגיע בזמן לתפילה נהיה עייפים כל היום, ולא נוכל להרכיב בלימוד, או שגמעי ומראה שנדמה שכואב היצירה ואם לא ילכו לעזוב זה יגרם להתדרדרות וכו', ואז מגיע היצירה הטוב ומראה שהכל דמיונות הכל שטויות והבלים, ואדם קם לתפילה ורואה שכל דמיונות היצירה"ר פרחו ונעלמו. אבל "ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא" שמתלחש שוב חוזר היצירה"ר עם נסיון שאם יקום יהיה עייף וזה לא זכר אשר רק אמתול קם וראה שאין שום בננים והכל היה עורבא פרח.

וזהו התפקיד שלנו כהנהגה למתן תורה אשר כדי לזכות לתורה ללא מפריעים אלה להיות מונח בבית ה' כיתת כל תמוט, ללא ספיקות וללא להבטחות, כל המצוות הן בבריות, וכל המצוות הן אסורות בודאי, כל ניתן פתח ליצירה"ר שבו יוכל להכנס להכריע ספיקות כיון שלא יהיו ספיקות וכאשר יבוא היצירה"ר וינסה לפתותנו בדמיונותיו המוכיבים כל נפתה לו, ונתחוק בקיום המצוות ונוכל לקבלת התורה באהבה כאיש אחד בלב אחד.

לע"נ ר' יעקב צבי ז"ל בן יבדלרס"א ר' שלמה נחמיה שליט"א

ומצינו בילקוט שמעוני תהילים (אות תת"ס) מגדל חסדיו בזה אהא דכתיב "ברכו ה' מלאכיו וגבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", רבי יצחק נפחא אמר אלו שומרי שביעית, בנהו שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחת להודש אחד, שמה לכל ימות השנה, ודין חמי קהליה ביירא, כרמיא ביירא, ושתיק, יש לך גבור גדול מזה, וקודם לזה איתא שם א"ר ישמעאל בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשבע יצאה בת קול ואמרה מי גילה לכם וזהו שמלאכי השרת משתמשים בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו וגבורי כח עושי דברו, ומודרשנין מהו קרא הקד דרשות משמע דאיתו קושי אשר היה באמירת נעשה ונשמע והוצרכו לכפית הר כנגינת, כך הוא גדול הנסיון והקושי בשמירת שמיטה כמצותה לכל דבר, והשומר את המצוות על כל פרטיו ודקדוקו וזוכה לאכול ורמיהו וכלא שום מטרות בקשיים כלל.

שמעתי מאמאמו"ר הגה"צ ר' צבי הכהן קופשיץ זצ"ל משמיה דהגר"י"ר שסיפר לו אחר שקרא אצלו קריאת התורה ואמר לו הגר"י"ר אני שלם כל עם מעשה שהיה עם מרן הגר"י"ר זצ"ל, דהנה מרן הגר"י"ר זצ"ל היה מקפיד מאד בכל קריאת התורה שיהיה המנין מעשרה שלא שמעו עדיין קריאת התורה, ופ"א בהיותו בדרך ברכות בידד עם הגאון ר' שמוחה זעליג הדיין דבריסק והשיחה התאחדה ולפי חשבון השעות היה נראה שיגיעו לעיר בריסק קצת אחרי חשיקתה ויהיו יזמו לקרוא בתורה באותו יום והחליטו לירד בתחנה הסמוכה ולחפש ביהכ"ס עם ס"ת ומנין לקרוא בתורה, ואע"פ שיע"י יפסידו את כרטיס הנסיעה ויתכן ובאותו כפר לא גרים כלל יהודים שומרי ת"מ ואפילו אם יש יהודים יתכן אשר אין שם ס"ת, אמנם הגר"י"ר לא שלח ליבו לזה ואמר שצריך לעשות הכל בשביל המצוה, וכך הוה וירדו בתחנה הסמוכה ונכנסו לכפר לברר אם יש שם יהודים, ונכנסו לתוך מפעל חיות גדול ושאלו את בעל המפעל אם יש כאן יהודים בכפר ונעה להם שיש, ושאלוהו היכן בית הכנסת, נעה להם שכאן במפעל הזה מתקיימים התפילות, אמנם לא בכל יום מתקיים כאן מניין אלא רק בשבתות ויו"ט שאז יש עשרה יהודים המגיעים להתפלל, ובכל יום הם רק שמונה יהודים, ושמה הגר"י"ר מאד שיוכה לקרות במנין שעדיין לא שמעו קריאת התורה, מיד ביקש הגר"י"ר להוציא ס"ת ויבדח אותו ר' שמוחה זעליג היה מנין וקרא בתורה בעשרה שלא שמעו עדיין קריאת התורה, וכאשר גמרו את הקריאה אמר הגר"י"ר "לך שמוחה זעליג בא ונשוב לתחנת הרכבת אולי נצליח לחזור לבריסק, וכאשר הגיעו לתחנת הרכבת ראו לפניהם את הרכבת אשר הביאתם הנה, שכאשר הם ירדו מהרכבת גילו ברכבת איזו תקלה, ובזמן שהיו הגר"י"ר ורש"י בקריאה"ר לא באותו המנין ויתכן את הרכבת וכך חזרו הגר"י"ר ורש"י באותו הרכבת וללא תוספת ממון. וללמדנו שכאשר עושה האדם ככל שביכולתו לקיים מצוות הבורא ומתאמץ למעלה מהכוחות, מקבל סיוע מלמעלה מעל דרך הטבע שלא ינוק ולא יופרע, וקבל את הכל על הצד היותר טוב.

והנה ידוע אשר אמר ה'דובנער מגיד' לרבינו הגר"י, עה"פ לפתח חטאת רובין, דהאי קרא קאי על יצירה"ר, דאין היצירה"ר מגיע להחטיא את האדם אלא היצירה"ר פושט ספיקות. והביאור הוא דעל דברים הוודאים אצל האדם, כגון אכילת נבילות וטריפות וכל כיו"ב אין לאדם נסיונות כלל כיון שברור אצלו שהדבר אסור, וכל

עומדים אנו עכשיו בימים גדולים אשר הוזכרו בתורה (שמות ט"ז-א') "ויסעו מאילם ויבואו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים." ופרש"י דנתפשט היום של תנח"ו לפי שבו ביום כלתה החרה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדנו שאכלו משיירי המצה ששים ואחת סעודות. וידוע אשר ענין המן היה להוריד מבני"א את כל דאגת הפרנסה, שעד שבאו למדבר סין היה להם לחם ממצרים ושמ הוצרכו לחם והמשיך להם הקב"ה מן מהשמים. והנה לנו נראה לכאורה שהיה ענין המן רק ליוצאי המדבר, ותו לא מידי, וזה אינו דהא אמרה תורה (שמות כ"ב-ל"ב) "מלא העמר ממנו למשמרת לדרתכם למען יראו את הלחם אשר אכלתם אתכם במדבר." וברש"י: לדרתכם, בימי ירמיהו שהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוקבים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם: אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו דמיון להכין מן ליראיו עכ"ל. וזה אמר להם וימיה אשר בכל דור ודור מוריד הקב"ה מן מהשמים אלא שצורתו משתנית מדור לדור ללומדי התורה ולמקדישי שמו, ואף בדורות אנו, פשוט וברור אשר לומדי התורה ודמיון חיים למן, ואף בכל דור ודור.

הראוני בשו"ת ח"ס שכתב דאחד מהמטעים לשמחה בל"ג בעומר הוא משום שבו התחיל ירידת המן במדבר, והדברים צ"ב טובא דהרי בט"ו באייר באו למדבר סין וכתב "ויילוו כל עדת בני ישראל וגו', מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר שרשרא"ר, וזה אמר להם וימיה אשר בכל דור ודור מוריד קב"ה להדיא בקרא שבוים ט"ו התחיל ירידת המן, ולכא"ו הוא דלא כהתחלת הני"ל. ונראה לבאר עפ"י הרמב"ן דהק' אמאי כתיב אחר פרשת שמעתי את תלונות בני ישראל וגו' והרי כבר קודם לכן כתיב דאמר הקב"ה שירד מן, ועיי"ש שתי"י בתירוקי השני דבתחילה חשבו בני ישראל אשר המן ירד יום או יומיים ולאחר"כ יביאם הקב"ה אל מקום ישיבו ויאכלו שם, ומטעם זה כתוב פרשה הדרשה "שמעתי את תלונות בני ישראל" כיון שבוה נתבשרו אשר יזונו מהמן עד בואם אל ארץ נושבת, ולפ"ז יש לבאר דברי ההתם"ל דאע"פ ירידת המן התחילה בט"ו, אייר, אמנם בל"ג בעומר נתבשרו שזיונו מהמן עד בואם אל ארץ נושבת וזהו מילת לגדול השמחה אשר יש ביום הזה.

ומענין לענין אשר בכל דור ודור ובכל שנה ושנה מוריד הקב"ה שפע של מן לעולם בנינו צורות ובאפונים שונים, שמעתי מהכ"א שליט"א, אשר היה השבוע בקצירת חטים וסיפר להם החקלאי שם סיפור מפליא ביותר, דהנה בשנת המשיטה הוא מקיים את מצות התורה בשלימות דכתיב ובשביעית תשמטנה ונטשתה, ולא מברך לנעמי"ה ולא מסרה לאוצר בית דין אלא השרה היתה פתוחה לכל מאן דבעי, ובשנת המשיטה האחרונה (תשס"א) קיבלו החקלאים כמות מים גדולה מהרגיל לצורך השקית השרות בסכום מוזל מאד מהרגיל כיון שבאותה שנה היתה בצורת ה"י והוצרכו החקלאים למים יותר מהרגיל, לכך הוזילו עבורם את מחיר המים, וסיפר החקלאי שכיון שהוא באותה שנה לא נכד בשדה, מכר את כמות המים לאחרים בסכומים גבוהים מהרגיל, והסתכם באותו סכום רווח של כל שנה בעושה"ת.

לעילוי נשמת הגאון הגדול ר' משה פנחס בן הגה"צ ר' צבי הירש זצ"ל קופשיץ זצוק"ל בל"ג בעומר תשס"ג